

Emocje, czyli o poszukiwaniu językowych środków ekspresywności w listach anonimowych

Emotionen, d. h. die Suche nach sprachlichen Ausdrucksmitteln in anonymen Briefen

Anonyme Briefe sind eine Herausforderung für Sprachwissenschaftler und werfen eine ganze Reihe von Fragen auf, die letztendlich ein sprachliches Porträt des wahrscheinlichen Autors ermöglichen sollen. Eine dieser Fragen betrifft die emotionale Ebene des anonymen Briefes und die Art und Weise, wie anonyme Autoren ihre Gefühle in der Sprache ausdrücken. Dieser Artikel ist ein Beitrag zur Diskussion und Analyse einer bestimmten Art von Sprachgenre, den anonymen Brief. Die Daten stammen aus einer Pilotstudie der originellen anonymen Briefe, deren Hauptzweck die Erstellung eines Korpus ist.

Schlüsselwörter: Anonyme Briefe, Autorenerkennung, Emotionen, Expressivität

Emotions – A Search for Linguistic Means of Expressions in Anonymous Letters

Anonymous letters are a challenge for linguists and raise a whole range of questions that ultimately allow a creation of the linguistic portrait of the possible author. One of these questions concerns the emotional layer of the anonymous letter and the way anonymous authors express their emotions in language. This article is a contribution to the discussion and analysis of a specific type of speech genre, which is anonymous letter. The data comes from a pilot study of the original anonymous letters, the primary purpose of which is to create a corpus of those letters.

Keywords: anonymous post, author identification, emotions, expressivity

Author: Anna Witczak, University of Wrocław, ul. Kuźnicza 21–22, 50-138 Wrocław, Poland, e-mail: anna.witczak@uwr.edu.pl

Received: 31.12.2019

Accepted: 13.3.2020

1. Wstęp

Uprzejmie zawiadamiam, że ... chciałbym poinformować o sprawie ... na pewno zaciekaWi fakt, że ... informuję o dokonaniu przestępstwa o ... proszę o pomoc i interwencję w sprawie ... te przykładowe sformułowania otwierają listy anonimowe, w których autorzy, ukrywający celowo swoją tożsamość, przekazują informacje wymagające, w ich mniemaniu, interwencji i odpowiednich działań ze strony organów ścigania. Organ, który otrzymuje dokument anonimowy, decyduje o przydatności i wiarygodności zawartych w nim treści, a w niektórych przypadkach podejmuje działania mające na celu ustalenie autora inkryminowanego materiału. Wnioskowanie na temat autorstwa jest wymagające ze względu na złożoną metodologię i potrzebę sięgania do

materiału porównawczego. Dodatkowe utrudnienie stanowi fakt, iż w Polsce istnieje niewiele prac z zakresu lingwistyki kryminalistycznej, a tym samym istnieje ograniczona liczba korpusów tekstów umożliwiających porównywanie zakwestionowanego materiału z danymi ze zbiorów językowych (Kredens 2016). Brakuje również empirycznie sprawdzonych metod badawczych osadzonych w ramach i normach języka polskiego. Listy anonimowe stanowią wyzwanie dla lingwistów i stawiają przed nimi cały szereg pytań, które ostatecznie mają pozwolić na wskazanie cech idiolektalnych prawdopodobnego autora. sporządzenie lingwistycznego portretu prawdopodobnego autora. Jedno z tych pytań dotyczy warstwy emocjonalnego listu anonimowego i sposobu, w jaki autorzy anonimów wyrażają przy pomocy języka swoje emocje. Znajomość wyznaczników emocjonalności charakterystycznych dla listów anonimowych mogłaby być przydatna dla opisu stanu emocjonalnego autora w trakcie pisania, jak również jego umiejętności panowania nad afektem, co mogłoby stanowić cenną wskazówkę dla organów ścigania zwłaszcza w przypadku anonimów zawierających pogrożki czy stanowiących narzędzie szantażu. Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do dyskusji i analiz nad specyficznym rodzajem gatunku mowy, jakim jest anonim. Dane pochodzą z badania pilotażowego oryginalnych listów anonimowych, którego nadrzędnym celem jest utworzenie korpusu anonimów na wzór korpusu listów poźegnalnych autorstwa Moniki Zaśko-Zielińskiej (2013), tak by powstała solidna baza językowa odpowiadająca na potrzeby organów ścigania, jak również wartościowa z punktu widzenia dalszych badań i rozważań naukowych z zakresu lingwistyki kryminalistycznej.

2. Anonim – definicje i typologie

W słownikowej definicji anonim to „niepodpisany list, zwykle zawierający oszczerstwa, plotki lub groźby” (Bańko 2017: 31), natomiast w kontekście prawnym za anonim można uznać zawiadomienie, którego autor pozostaje nieznanym organom ścigania, a wartość anonimowych zawiadomień można mierzyć w zależności od tego, do której z dwóch grup zostaną zaliczone. Jedną grupę stanowią anonimy, które nie zawierają prawdziwych informacji, a ich autorzy kierują się niskimi pobudkami, chcąc działać na szkodę osoby lub instytucji, której zawiadomienie dotyczy, jak również na szkodę organów ścigania, które miałyby podjąć czynności śledcze czy dochodzeniowe. Druga grupa to anonimy, których autor przekazuje informacje zgodne z rzeczywistością, ale z różnych powodów, nie chce lub nie może ujawnić swojej tożsamości (Stachowiak 2005: 30).

Anonim można analizować również jako „dokument, sporządzony przez nieznanego sprawcę – przy czym treść tego dokumentu z reguły narusza obowiązujący porządek prawny, a działania sprawcy zmierzające do zatajenia tożsamości ma charakter intencjonalny” (Dumański/Głazek/Kotarba 1987: 132–147 za Olszewska 2014: 131). Określenie autora mianem sprawcy, jest wartościujące i osadza anonim w ramy dzia-

łań o znamionach przestępczych. Jest to jednak uzasadnione w kontekście klasyfikacji anonimów, która zakłada istnienie trzech typów anonimów: anonimy zniesławiające, znieważające i fałszywie oskarżające, anonimy okupowo-szantażujące i anonimy – donosy (Dumański/Głazek/Kotarba 1987 za: Olszewska 2014: 132).

Inny sposób kategoryzowania anonimów zakłada istnienie dwóch rodzajów anonimów ze względu na adresata, mianowicie prywatnego i instytucjonalnego. Język anonimów skierowanych do odbiorcy indywidualnego niesie ze sobą silny ładunek emocjonalny i cechuje się potocznością i ograniczoną starannością o poprawność i formę. Natomiast anonimy do odbiorcy instytucjonalnego charakteryzuje ograniczona emocjonalność i większa troska o strukturę i formę wypowiedzi (Cioska 2002: 78–79).

Kategorią rozstrzygającą o tym, czy dane pismo jest anonimem, jest kwestia możliwości ustalenia tego, kto jest jego autorem (Stefański 2014: 8).

Na potrzeby niniejszego artykułu anonim będzie rozpatrywany jako oświadczenie wiedzy o zdarzeniach, osobach, sytuacjach, które wywołują w nieznanym autorze pobudzenie emocjonalne i motywują go do działania.

3. Anonim w kontekście prawa

Autorzy anonimów wypełniają niejako społeczny obowiązek określony w art. 304 § 1 k.p.k., w myśl którego każda osoba, która powzięła wiadomość o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, jest zobligowana poinformować o tym policję lub prokuraturę. Jeśli osoba zaniecha zawiadomienia odpowiednich organów, nie popełnia jednak przestępstwa, ponieważ jest tu mowa o społecznym, a nie prawnym obowiązku (Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji 2016: 7, Gardocka/Jagiello 2018: 385–386).

Zasada społecznego obowiązku odwołuje się do moralności obywatelskiej i społecznej (Jasińska-Kania 2012: 109, Mariański 2017: 11), do poczucia odpowiedzialności każdego obywatela za ład i porządek w państwie demokratycznym, jak również świadomości obowiązujących przepisów prawnych. A zatem każdy ma wolność wyboru i podejmuje sam decyzję o tym, czy podzieli się wiedzą o zaistniałym naruszeniu prawa z odpowiednimi służbami, czy też zachowa ją tylko dla siebie. Odstąpienie od zawiadomienia o przestępstwie można osądzać jedynie w kategoriach etyczno-moralnych i poddać ocenie z perspektywy interesu społecznego (Krajewska 2018: 166, Mierzwa 2019: 85).

Prawny obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa spoczywa na instytucjach państwowych i samorządowych, jak również na osobach zajmujących stanowiska kierownicze w wymienionych instytucjach oraz na ich upoważnionych reprezentantach.

Brak odpowiedniej reakcji i działań rodzi konsekwencje karne określone w art. 231 § 1 k.k. (Gardocka/Jagiello 2018: 386–387).

Osoba fizyczna będąca w posiadaniu wiarygodnej informacji na temat czynów zabronionych określonych w art. 240 § 1 k.k. również ma prawny obowiązek złożenia zawiadomienia.

Do przestępstw, o których należy powiadomić organy ścigania, należy m.in. zabójstwo (art. 148 k.k.), zamach na życie Prezydenta RP (art. 134 k.k.), sprowadzenie pożaru lub innej katastrofy (art. 163 k.k.) czy wykorzystanie seksualne małoletniego poniżej lat 15 (art. 200 k.k.) (zob. Sejm RP, 2019).

Określenie „wiarygodna informacja” tłumaczy się w literaturze, jako „wysoce prawdopodobna”, „wydająca się być zgodna z rzeczywistością” (Dudka 2005: 108), uznawana przez przekazującego za „pewną i stanowczą” (Mierzwa 2019: 88). Nie oznacza to jednak, że wiarygodna informacja jest obiektywnie prawdziwa. Osoba składająca zawiadomienie nie ma bowiem obowiązku sprawdzenia, czy przestępstwo rzeczywiście zostało popełnione (zob. Dudka 2005, Mierzwa 2019).

Ustawodawca nie precyzuje, w jakiej formie należy przekazać informacje o popełnieniu przestępstwa, w związku z tym możliwe jest m.in. zawiadomienie osobiste, telefoniczne, mailowe, listowne, czy też przy pomocy komunikatorów internetowych.

Osoba zawiadamiająca może złożyć zawiadomienie także za pomocą infolinii, stron internetowych, jak np. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa (<https://mapy.geoport.gov.pl/iMapLite/KMZBPublic.html>), czy też przy pomocy aplikacji mobilnych, np. Sygnalista czy Moja Komenda.

Inną formą przekazu informacji może być anonim, pozwalający na dopełnienie obowiązku, który nakłada art. 304 § 1 k.p.k. i 240 § 1 k.k. (Dudka 2005: 108), przy jednoczesnym zatajeniu własnej tożsamości. I to właśnie anonim będzie stanowił przedmiot moich dalszych rozważań.

Wartość anonimu jako źródła informacji oceniana jest zgodnie z wytycznymi określonymi przez regulaminy organów, do których anonimowe zawiadomienie zostało skierowane.

Zgodnie z § 121 regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, decyzja o tym, czy na podstawie anonimowego zawiadomienia wszcząć śledztwo lub dochodzenie, wymaga uprzedniego zweryfikowania opisanych w nim okoliczności. Prokurator może przekazać zawiadomienie policji lub innym organom w celu sprawdzenia zawartych w nim informacji lub może pozostawić je bez biegu (Dziennik Ustaw z 23 czerwca 2017, poz. 1206, Śrubka/Waszkiewicz 2014: 8).

Z informacji uzyskanych w trakcie badania przez autorkę wynika, że decyzja o podjęciu działań lub pozostawienie sprawy bez biegu jest kwestią wewnętrznych ustaleń poszczególnych prokuratur.

4. Anonim jako forma ekspresji emocji moralnych

Leonard Bloomfield założył w swoim modelu komunikacyjnym, że komunikat językowy jest „zastępczą, mowną” (Kiklewicz 2009: 89) reakcją nadawcy na bodziec zewnętrzny lub wewnętrzny. Tym bodźcem może być emocja, którą wywołało w nadawcy wydarzenie, sytuacja, zajście, którego był świadkiem lub też relacji, którą uzyskał od osób trzecich. Emocja powstaje w procesie „przetwarzania informacji i oceny zdarzeń” (Ekman/Davidson 1999: 344). Frijda (2005) podkreśla, że dla powstania emocji ważne jest znaczenie, jakie danemu zjawisku nadaje podmiot. To od niego zależy siła i czas trwania emocji. Ważne jest tu doświadczenie podmiotu, czynniki biologiczne, poznawcze, środowiskowe i kulturowe (zob. Gawda 2007).

Emocja powstaje zawsze w relacji do kogoś lub czegoś. Znak i treść emocji będzie zależał od jakości tej relacji. Jeśli źródłem bodźca jest zachowanie lub postępowanie innej osoby lub grupy osób, emocje będą miały wymiar społeczny, a podmiot oceni dane działania w kategoriach odpowiedzialności, winy i konsekwencji (zob. Maruszewski/Ścigała 1998).

Odnosząc to do anonimów, można pokusić się o stwierdzenie, że decyzja o napisaniu anonimu jest w pewnym sensie poddyktowana emocją. Autor anonimu przeżywa emocje w związku z zastałą rzeczywistością i podejmuje działania, które mają na celu werbalizację przeżywanych stanów i redukcję napięcia.

We współczesnych klasyfikacjach wyróżnia się emocje społeczne osadzone w kontekście relacji jednostki z innymi ludźmi. Pośród nich osobną kategorię stanowią emocje moralne, do których Jakobs (2015) zalicza: oburzenie, wstyd, winę, pogardę, wdzięczność, współczucie i zainteresowanie.

Bernard Weiner umieścił w tej grupie jeszcze takie emocje, jak żal, zawiść, gniew, zazdrość, radość z czyjegoś cierpienia (Weiner 2012 za: Klebaniuk 2018: 123). Większość z emocji moralnych jest nacechowana negatywnie, jedynie wdzięczność, współczucie i zainteresowanie mają wydźwięk pozytywny. Emocje moralne są reakcją na coś, co dotyka i porusza jednostkę w wymiarze moralnym i służą ocenie zdarzeń, postaw i działań innych na skali dobry-zły, właściwy-niewłaściwy, dozwolony-zakazany, jak również pozwalają przejrzeć się jednostce w lustrze własnej moralności. Jednocześnie motywują do aktywności, której celem jest powstrzymanie lub nakłonienie do zaprzestania zachowań niezgodnych z obowiązującymi zasadami i nałożenie stosownej kary lub sankcji (zob. Jakobs 2015, Klebaniuk 2018).

Mając na uwadze obowiązujące przepisy, można stwierdzić, że emocje moralne ułatwiają spełnienie obowiązku społecznego i prawnego określonego odpowiednio w art. 304 § 1 k.p.k. i art. 240 § 1 k.k.

5. Anonim jako szczególny rodzaj komunikatu

Anonim stanowi szczególny rodzaj performatywnego aktu mowy, w którym można wyróżnić czynność lokucyjną (komunikat przesłany do prokuratury w formie listu), czynność illokucyjną (wyrażenie intencji autora – prośba, żądanie, potrzeba) i wreszcie czynność perlokucyjną, która zakłada wywarcie wpływu na interlokutora (podjęcie działań ze strony odpowiednich służb i organów mających na celu rozwiązanie problemu opisanego przez autora anonimu) (Kułaćka 2011: 81–90).

Proces komunikacyjny obejmuje nadawcę (kto?), odbiorcę (do kogo?) i komunikat (co?). Dodatkowy element stanowi kontekst sytuacyjny (gdzie i kiedy?), sposób i forma przekazu (jak?), cel (po co?) oraz efekt (co z tego?) (Żydek-Bednarczuk 2005: 13–43).

Siedem aspektów procesu komunikacyjnego można porównać do siedmiu złotych pytań kryminalistyki, na które składa się: co?, gdzie?, kiedy?, jak?, czym?, dlaczego?, kto? (zob. Wasiak 2016: 84–105). Zarówno badacze z zakresu lingwistyki, jak i eksperci z zakresu kryminalistyki poszukują odpowiedzi na to samo pytanie, a mianowicie „kto jest sprawcą?”. Kto dokonał zabójstwa, kto dopuścił się przestępstwa, kto „popęłnił” anonim? Jakim narzędziem się posłużył?

I tu znów można sięgnąć po analogię zgodną z koncepcją języka zaproponowaną przez Gün Semina (zob. Adamska 2013, Semin 2011). Tak jak nóż czy siekiera może być narzędziem zbrodni, tak samo czasownik, rzeczownik czy przysłówek może być traktowany jako narzędzie do zmiany rzeczywistości za pomocą komunikatu językowego.

Poszukiwanie odpowiedzi na poszczególne pytania kryminalistyki, jak też analiza kolejnych aspektów komunikatu językowego pozwala na tworzenie profilu sprawcy aktu mowy lub aktu przemocy. Istnieje cały szereg modeli, które pozwalają na analizę poszczególnych aspektów i składników komunikacji językowej. Anonim można rozpatrywać w kategorii intencjonalnych aktów mowy, które są celowym dążeniem nadawcy, służącym realizacji jego potrzeb i celów, co jednocześnie niejako rzutuje i wpływa na świat zewnętrzny (Kiklewicz 2009: 89).

6. Metoda badawcza

Dla badań anonimów można posłużyć się metodologią stylometryczną (Kredens 2016: 2), która odwołuje się do narzędzi statystycznych i pozwala wyciągnąć wnioski o autorstwie m.in. na podstawie najbardziej frekwencyjnych słów, których użycie pozostaje niejako poza świadomością autora i które nazywane są słowami funkcyjnymi, gramatycznymi czy synsemantycznymi np. i, się, w, nie, na (Rybicki 2014: 107). Przy pomocy bezpłatnego programu „Stylometry with R” zwanego również stylo (autorzy: Maciej Eder, Jan Rybicki, Mike Kestemont i Steffen Pielstroem) można przeprowadzać analizę stylometryczną tekstów (Eder/Rybicki/Kestemont 2016).

Drugą metodą badania anonimów jest metodologia stylistyczna, która polega na „poszukiwaniu potencjalnie indywidualnych znaczników stylu w samym materiale poddawanej analizie, bez odniesień do preskryptywnych katalogów cech” (Kredens 2016: 2).

Na potrzeby niniejszego opracowania posłużono się metodologią stylistyczną, która jest często wykorzystywana do analiz teksów ograniczonych objętościowo, np. SMS-ów (Kredens 2016: 2) oraz mniejszych zbiorów tekstów, do których często należą także materiały pilotażowe.

7. Materiał badawczy

Przedmiot analizy stanowi 50 oryginalnych anonimów udostępnionych autorce po uprzedniej anonimizacji przez prokuratury województwa zachodniopomorskiego i dolnośląskiego. Ich wartość badawcza jest ogromna ze względu na to, że stanowią przykład naturalnego użycia języka. Listy zostały poddane jakościowej analizie treści i formy.

25 analizowanych listów napisano na komputerze, 19 napisano odręcznie (na kartkach z zeszytów, na czystych kartkach formatu A4), 2 na maszynie, a 4 zostały przesłane w formie maila. W przypadku tekstów pisanych odręcznie autorzy dokładali starań, by ich listy były czytelne. Trzy z nich zostały napisane literami drukowanymi, a pozostałe pismem zwykłym. Żaden list nie zawierał rysunków ani emotikonów.

Najdłuższy list liczył sobie 947 słów (napisany na komputerze), najkrótszy 20 słów (napisany odręcznie).

Forma anonimu

Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi zawiadomienia w formie pisemnej określonymi w art. 119 § 1 k.p.k. pismo powinno zawierać:

- „1). oznaczenie organu, do którego jest skierowane, oraz sprawy, której dotyczy;
- 2). oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo;
- 3). treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem;
- 4). datę i podpis składającego pismo” (Gardocka/Jagiełło 2018: 150).

Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że żaden z analizowanych listów anonimowych nie spełniał określonych w przepisach wymagań formalnych.

W żadnym liście nie została podana data, dane osobowe nadawcy pisma, jak również żadne pismo nie zawierało podpisu osoby składającej zawiadomienie.

Zamiast podpisu, w niektórych listach umieszczano „nadawcę zastępczego” np.: *Zatroskana pacjentka*, *Anonimowa Obywatelka*, *Zatroskani rodzice*, *Mieszkańcy i pokrzywdzeni miasta*, *Anonim*, *Lokatorka*, *Sąsiedzi*, *Oburzeni rolnicy*¹.

¹ We wszystkich przytaczanych przykładach została zachowana oryginalna pisownia.

W ośmiu listach autor/autorzy uzasadnili fakt nieujawniania swojej tożsamości, tłumacząc to głównie strachem o własne bezpieczeństwo i życie lub też obawami o negatywne konsekwencje dla relacji z bliskimi osobami i ostracyzm społeczny:

- *Nie podaję swojego nazwiska ani adresu, gdyż obawiam się agresji ze strony [...] jest niebezpieczny.*
- *Ze względów osobistych nie mogę podać swoich danych ale mam nadzieję, że ktoś to sprawdzi i mi pomoże.*
- *boje sie jej i o swoje zycie.*

Większość listów nie zawierała adresata, ale należy w tym miejscu podkreślić, że autorka miała wgląd tylko i wyłącznie do samych listów i nie posiada informacji o kopertach, okładkach czy oprawach, w jakich listy były przekazywane do prokuratur.

Z analizy samych listów wynika, że w czterech przypadkach adresatem *explicite* była prokuratura rejonowa, raz prokuratura krajowa, raz prokuratura apelacyjna, raz *Pan Minister* (bez precyzyjnych danych, o którego ministra chodzi). W jednym przypadku list został skierowany do *Szanownej Prokuratury*, a raz do abstrakcyjnego odbiorcy mianowicie *Do sprawiedliwości i uczciwości*.

Treść anonimu

Treść zawiadomień jest zróżnicowana i dotyczy różnych kwestii i problemów. Na potrzeby artykułu wyróżniono następujące tematy:

1. przestępstwa gospodarcze, finansowe i skarbowe – 11 zawiadomień;
2. nieprawidłowości w organach administracyjnych, organizacjach społecznych, instytucjach państwowych i służbach mundurowych – 19 zawiadomień;
3. przemoc w rodzinie – 2 zawiadomienia;
4. przemoc i przestępczość zorganizowana – 7 zawiadomienia;
5. sprawy sąsiedzkie i sprawy obyczajowe – 6 zawiadomień;
6. nielegalne zatrudnianie obcokrajowców – 2 zawiadomienia;
7. nielegalne posiadanie broni – 2 zawiadomienia;
8. szantaż – 1 zawiadomienie.

Zebrane materiały pokazują różnorodność poruszanych kwestii, ale mimo to można wysnuć wnioski, że autorzy wykazują dużą wrażliwość na przestępstwa przeciw mieniu i niezgodę na wszelkie nieprawidłowości związane z funkcjonowaniem instytucji państwowych, natomiast w niewielkim stopniu interesują się kwestiami dotyczącymi przemocy w rodzinie, krzywdzenia dzieci czy osób starszych. Jest to zagadnienie wartę dalszych pytań i dociekań badawczych.

8. Analiza zebranego materiału

Przyglądając się treści anonimów, można zaliczyć je do hybrydycznych aktów mowy, które łączą w sobie elementy reprezentacyjnych i sprawczych aktów mowy. Celem tych pierwszych jest poinformowanie o sytuacjach, zjawiskach, wydarzeniach, okolicznościach i zajęciach, przy czym to odbiorca może zdecydować o uznaniu danej relacji za prawdziwą lub fałszywą. Nadawca posługuje się czasownikami deliberatywnymi typu: *podkreślam, informuję, ogłaszam, stwierdzam, mówię*, itp. (Kiklewicz 2009: 94):

- *My mieszkańcy zgłaszamy przestępstwo, które w sposób ciągły jest dokonywane od kilkunastu lat przez [...]*
- *Chcę poinformować, a nawet chcę podkreślić, że jest to wiarygodna informacja [...]*
- *Chcę zawiadomić o podejrzeniu krzywdzenia dzieci, których [...]*
- *Niniejszym pismem, składam zawiadomienie o [...].*

Celem aktów sprawczych jest wywarcie wpływu na odbiorcy i nakłonienie, zachęcenie, zobligowanie czy też zobowiązanie odbiorcy do podjęcia określonych działań, aktywności, interwencji (Kiklewicz 2009: 95–96). W przypadku zebranego materiału nadawca/-cy wyrażają swoje oczekiwania wprost posługując się zazwyczaj czasownikiem *prosić*;

- *Proszę o pomoc i interwencję w sprawie...*
- *Mieszkańcy proszą o naprawę skuteczne działania!*
- *To nie może mieć miejsca nigdy więcej. Niech ktoś przeciwdziała temu. Oczekuję wsparcia, pomocy, ratunku.*

W niektórych listach oczekiwanie interwencji wyrażone jest *implicite*, np. przy pomocy pytań i sugerujących zdań oznajmujących;

- *Chronił gangsterów i morderców? zamiast ofiary??? [...] Sprawcy do dziś nie ustalono???*
- *Pani powinna mieć odwagę. On przecież naraża ludzi.*

Założeniem anonimu jest przekazanie określonych informacji, stwierdzeń i poglądów nadawcy, aby wyrzucić presję na odbiorcy i wpłynąć na jego postawy i zachowanie, tak by odbiorca ostatecznie podjął działania i czynności zgodne z założeniami nadawcy.

Anonim jest tekstem o funkcji perswazyjnej (Żydek-Bednarczuk 2005: 210–211), którą można sparafrazować w następujący sposób:

Ja (nadawca) znam ciebie (odbiorcę),
ale ty nie znasz mnie,

wywieram na ciebie presję,
wpływam na twoje postawy i zachowanie,
abyś działał zgodnie z moim zamierzeniem i zrealizował moje cele.

Dalsze rozważania będą dotyczyć sposobu, w jakim autorzy anonimów wyrażają swój emocjonalny stosunek do spraw, o których piszą i kwestii, które poruszają. Emocjonalne nastawienie autora do zastanej rzeczywistości i samego siebie będą będziemy za Grzesiuk (1995) nazywać emocjonalnością. W związku z tym funkcja anonimów nie ogranicza się tylko i wyłącznie do funkcji perswazyjnej czy informacyjnej, ale pełni również rolę ekspresywno – emocjonalną. Emocje zaś w tym kontekście są „złożonymi strukturami narracyjnymi (wzorcami opowiadania), nadającymi postać i znaczenie odczuciom somatycznym i afektywnym doznaniom ciała (takim jak napięcie mięśni) i duszy (na przykład poczucie pustki)” (Shweder 1999: 42).

Istnieje cały szereg środków językowych, które pozwalają interlokutorowi zrealizować wypowiedź, która odzwierciedla jego emocje w stosunku do odbiorcy, do świata zewnętrznego i do własnej osoby.

Negacja

Jednym z dominujących środków wyrazu w anonimach jest negacja, będąca w słownikowej definicji „przeczeniem czemuś lub odrzuceniem czegoś” (Drabik/Sobol 2007: 282). Autorzy anonimów demonstrują swoją negatywną ocenę wobec opisywanych osób lub zjawisk i dają wyraz swojej niezgodzie i braku akceptacji dla panującego stanu rzeczy. Negację można rozpatrywać na poziomie treści listu, który można uznać w całości za negację, jak również na poziomie poszczególnych jednostek wyrazowych i strukturalnych (zob. Wyrwas 2002).

Dezaprobataę i wynikający z niej dyskomfort psychiczny czy fizyczny autorzy nazywają wprost posługując się nazewnictwem emocji i doznań psychicznych (zob. Grabias 1980, Wyrwas 2002);

- [...] *Niejednokrotnie nas obraża i poniża. [...] Mamy już dosyć takiego traktowania i poniżania.*
- *JA JESTEŚMY SZYKANOWANE, WYZYWANE, OBRAŻANE I POTEPIANE.*
- [...] *w poczuciu ogromnej krzywdy jakiej doznaję [...]*
- *Sprawy chowa się pod dywan a my boimy się.*

W anonimach występuje nagromadzenie negacji przy pomocy partykuły przeczącej *nie* lub *ani*, jak również zaimków przeczących typu *nikt*, *nic*, *nigdy*, *żadna* i przyimka *bez*;

- [...] *nikt nic nie sprzedał nikt nic nie kupił a pieniądze z [...] wzięli do kieszeni bez pracy.*

- [...] a my nie możemy normalnie funkcjonować, nasze dzieci i wnuki nie mogą normalnie bawić się na swoim podwórku.
- Tam w tej rodzinie nie ma życia i jest gehenna.

Innymi formami negacji spotykanymi w anonimach są jednostki z morfemem *nie-* (*nieskuteczność, nielegalny, nieprawidłowy, niewiele, nieetyczny, nieprawdziwy, niezgodne, niedopuszczalny, nieuzasadniony, niejednokrotnie*) i z morfemem *bez-* (*bezprawny, bezskuteczny, bezkarny, bezbronny, bezsilna, bezwstydnie*).

Na poziomie zdaniowym anonimy charakteryzują się dużą złożonością. Zdania są bardzo rozbudowane i wielokrotnie złożone. Jest to zgodne z twierdzeniami Grzegorzyczkowej (1995), z których wynika, że zdania wyrażające negacje wymagają od nadawcy wieloczłonowych konstrukcji w przeciwieństwie do zdań z predykatem pozytywnym (Grzegorzyczkowa 1995: 102 za Wyrwas 2002: 39). Ze względu na dużą złożoność, liczne potoki słów i kolokwialność używanego słownictwa styl listów anonimowych zbliżony jest do odmiany mówionej języka.

Emocjonalność na poziomie budowy wypowiedzenia

Struktura tekstu może stać się środkiem służącym wyrażeniu emocji. Widoczne jest to w warstwie gramatycznej ze szczególnym uwzględnieniem konstrukcji składniowych: pytania retoryczne, wykrzykniki, powtórzenia (Grzesiuk, 1995: 24–25). W anonimach występuje stosunkowo niewiele wykrzykników, które w literaturze określane są jako jeden z środków językowych, które służą wyrażaniu „uczuć, woli lub stanu wiedzy na jakiś temat” (Nagórko 2012: 127). W analizowanym materiale wykrzykniki pojawiają się dwukrotnie. Raz w anonimie szantażującym i służą wzmocnieniu przesłania i artykułowanych gróźb:

- *Od teraz bądź ostrożny!*
- *W przeciwnym razie [...] do wszystkich twoich przyjaciół!!!*

Drugi wykrzyknik pojawia się w kontekście doniesienia o wykroczenie gospodarcze:

- *Bogaci się złodziej bez pracy!*

Innym środkiem służącym wyrażaniu emocji są pytania retoryczne, które licznie pojawiają się w anonimach. Pytania retoryczne są szczególnym rodzajem pytań, które nie rodzą oczekiwanie odpowiedzi, ale służą wzmocnieniu ładunku emocjonalnego i dramatycznego komunikatu (Grzesiuk 1995: 56–58);

- *A może Wy wiecie i pozwalacie na takie praktyki?*
- *czy to nie jest z krzywdą dla biednych ludzi???*
- *jak wygląda nadzór???*

Pytania retoryczne służą intensyfikacji przekazywanych treści i są jednocześnie środkiem zwiększającym presję na odbiorcy.

Charakterystyczne dla anonimowych listów są powtórzenia. Nadawca powtarza jakiś fragment swojej wypowiedzi z troski o to, by być dobrze zrozumianym, dla zwrócenia uwagi na szczególny aspekt komunikatu, jak również dla zintensyfikowania przekazu emocjonalnego. Powtórzenia mogą dotyczyć pojedynczych wyrazów, skupień wyrazowych, wyrażeń czy zdań (Grzesiuk 1995: 133–138, Wyrwas 2002: 60–64). W liście dotyczącym wątpliwych praktyk podatkowych autor posługuje się słowem przewodnim, słowem-kluczem, które przewija się w całym dokumencie i pojawia się w różnych formach i połączeniach: *dziwny sklep, w dziwny sposób, zdziwiło mnie, dziwne działania*. W innym czytamy:

- [...] to jest *złodziejstwo* [...], *Adres złodziejów tego precederu którzy okradają nasze Państwo Polskie* [...].

Albo:

- [...] bo nie możemy wytrzymać z *oburzenia* [...], *Jesteśmy oburzeni i oczekujemy solidnej kontroli* [...], *OBURZENI ROLNICY*.

Wszelkiego rodzaju znaki graficzne stanowią również wyznacznik stosunku emocjonalnego nadawcy, podobnie jak błędy (intencjonalne i nieświadome), ale ze względu na ograniczenia objętościowe, jakie na autora nakłada forma artykułu zostaną opisane w kolejnym tekście.

Formacje ekspresywne i wartościujące

Anonimy przesyczone są jednostkami, które wyrażają sądy wartościujące i odwołują się do kryterium moralnego, etycznego, poznawczego, jak również emocjonalnego (Budzyńska-Łazerewicz 2016: 208). Autorzy posługują się licznymi przymiotnikami wartościującymi m.in. *przerażająca, bezwzględny, przeraźliwy, niebezpieczny, wredna, nielegalny, mściwy, wpływowy, niedopuszczalny, straszny*. W listach występują liczne ekspresywizmy explicite zarówno na poziomie pojedynczych wyrazów, jak i wyrażeń czy całych zdań:

- *Ten alkoholik ma* [...] *i zryty łeb od wody*
- [...] *i go gangstera kryje* [...]
- *odpowiednią karę zgnić w więzieniu tam Jego miejsce albo psychiatryk*
- *Jesteśmy truci przez ten syf* [...]
- [...] *liczna banda pijaków ma „przystań”* [...].

Formacje ekspresywne i wartościujące oddają negatywny stosunek autorów do osób i stanu, który opisują. Przemawia przez nie duży ładunek złości, frustracji i jednocześnie bezradności wobec rzeczywistości.

W analizowanych listach występuje niewiele wulgaryzmów i są przytaczane jedynie w ramach charakterystyki postaci i sytuacji. W jednym z listów pojawiają się explicite jako przykład negowanego zachowania, a w innym autor stosuje swoistą cenzurę:

- [...] *to powiedział że kopa w d...ę*
- [...] *(zamknij mordę bo Ci pier...ę).*

9. Wnioski

Ze względu na ograniczoną liczbę przeanalizowanych listów można w tym miejscu przedstawić jedynie wstępne wnioski i uwagi. Autorzy listów anonimowych wyrażają swoje emocje na poziomie samej treści anonimu – przedstawiają sprawy, które ich poruszają i wywołują u nich dyskomfort zarówno emocjonalny jak i poznawczy. Emocje dotyczą po pierwsze stosunku nadawcy do stanu rzeczy, który go osobiście dotyka i wpływa na jego dobrostan. Nadawca daje wyraz swoim frustracjom, swojej niezgodzie na łamanie przepisów i zasad. Drugą wyraźną kategorię stanowią „emocje w stosunku do stanu rzeczy, który dotyczy osoby trzeciej i jej sytuacji” (Awdiejew 1987 za Data 2000: 247). Ten rodzaj emocji pojawia się w listach dotyczących spraw obyczajowych, sąsiedzkich i przemocy w rodzinie.

Jednostkami reprezentowanymi najczęściej są formacje ekspresywne i wartościujące. Oprócz tego pojawiają się powtórzenia tzw. słowa-klucze i pytania retoryczne służące wzmocnieniu przekazu. W większości przypadków autorzy kontrolują afekt, co może wynikać z faktu, że listy kierowane są do instytucji, a zatem istotny jest tu czynnik sytuacyjny. Cenną byłaby zatem analiza porównawcza z listami anonimowymi, których adresatami są osoby prywatne.

Sposób odczuwania, przeżywania, ekspresji i werbalizacji emocji jest cechą osobniczą i zależy od indywidualnych i psychicznych właściwości jednostki, jak również od jej doświadczeń, kompetencji społecznych i poznawczych. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w sposobie, w jaki nadawca wyraża emocje, co pozwala na poszukiwanie ‘emocjonalnego odcisku palca’, a tym samym na wnioskowanie o cechach idiolektu i szkicowanie portretu prawdopodobnego autora. Będzie to stanowić przedmiot kolejnych badań autorki.

Wykaz literatury

- ADAMSKA, Krystyna. „Język jako narzędzie poznania i komunikacji.” *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Psychologica* 17, 2013, 21–37. http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Psychologica/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Psychologica-r2013t17/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Psychologica-r2013-t17-s2137/Acta_Universitatis_Lodzianensis_Folia_Psychologica-r2013-t17-s21-37.pdf. 23.12.2019.
- AWDIEJEW, Aleksy. *Pragmatyczne podstawy interpretacji wypowiedzeń*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1987. Print.

- BAŃKO, Mirosław. *Inny słownik języka polskiego t. 1*. Warszawa: PWN, 2017. Print.
- BIURO KRYMINALNE KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI. *Jak złożyć zawiadomienie o przestępstwie. Poradnik*. Warszawa: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 2016. <https://rzeczow.uw.gov.pl/wp-content/uploads/2017/08/Jak-zlozyc-zawiadomienie-o-przestepstwie.pdf>. 22.12.2019.
- BUDZYŃSKA-ŁAZEREWICZ, Magdalena. „Królowa chaosu, niezrównoważona emocjonalnie, histeryczka trzaskająca drzwiami” – leksykalne sposoby wartościowania w tekstach prasowych poświęconych Ewie Kopacz (na materiale wybranych tygodników opinii z września 2014 roku).” *Poznańskie Studia Polonistyczne Seria Językoznawcza* vol. 23 (43) nr 2, 2016. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/pspsj/article/download/7015/7015>. 29.12.2019.
- CIOŚKA, Maria. „Socjolingwistyczne metody badań anonimów i testamentów.” *Problematyka dowodu z ekspertyzy dokumentów*. Tom 1. Red. Zdzisław Kegiel. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2002. Print.
- DATA, Krystyna. „W jaki sposób językoznawcy opisują emocje?”. *Język a kultura, tom 14. Uczucia w języku i tekście*. Red. Iwona Nowakowska-Kempna, Anna Dąbrowska i Janusz Anusiewicz. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2000, 245–252. Print.
- DRABIK, Lidia i Elżbieta SOBOL. *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2007. Print.
- DUDKA, Katarzyna. „Prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie a odpowiedzialność pokrzywdzonego za czyn z art. 240 k.k.” *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* z.1 (2005), 103–112. https://www.czpk.pl/dokumenty/zeszyty/2005/zeszyt1/Dudka_K-Prawny_obowiazek_zawiadomienia_o_przestepstwie_a_odpowiedzialnosc_pokrzywdzonego_na_czyn_z_art_240_k.k.-CZPKiNP_2005-z.1.pdf. 18.12.2019.
- DUMAŃSKI, Jerzy, Aleksander GŁAZEK i Aurelia KOTARBA. „Rozważania nad specyfiką badań rękopisów anonimowych.” *Materiały II Wrocławskiego Symposiumu Badań Pisma*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1987, 137–142. Print.
- DZIENNIK USTAW, poz.1206 z dnia 23 czerwca 2017. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001206/O/D20171206.pdf>. 30.12.2019.
- EDER, Maciej, Jan RYBICKI i Mike KESTEMONT. „Stylometry with R: A Package for Computational Text Analysis.” *The R Journal* Vol. 8/1, 2016: 107–121. <https://journal.r-project.org/archive/2016-1/eder-rybicki-kestemont.pdf>. 30.12.2019.
- EKMAN, Paul i Richard J. DAVIDSON. *Natura emocji. Podstawowe zagadnienia*. Gdańsk: GWP, 1999. Print.
- FILIPIAK, Ewa. „Funkcje języka.” *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Pedagogiczne* z.27. *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna* 10. Bydgoszcz, 1994, 35–47. Print.
- FRIJDA, Nico. *De emoties. Een overzicht van onderzoek en theorie*. Amsterdam: Bert Bakker, 2005. Print.
- GAWDA, Barbara. *Ekspresja pojęć afektywnych w narracji osób a osobowością antyspołeczną*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. Print.
- GARDOCKA, Teresa i Dariusz JAGIEŁŁO. *Kodeks postępowania karnego. Krótki komentarz dla studiujących*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2018. Print.
- GRABIAS, Stanisław. *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1981. Print.
- GRZEGORCZYKOWA, Renata. *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: PWN, 1995. Print.
- GRZESIUK, Anna. *Składnia wypowiedzi emocjonalnych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1995. Print.

- JAKOBS, Frans. *Een filosofie van emotie en verlangens*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds, 2015. <https://www.nieuwezijds.nl/boeken/Jacobs%20-%20Een%20filosofie%20van%20emoties%20en%20verlangens.pdf>. 23.12.2019.
- JAKOBSON, Roman. *W poszukiwaniu istoty języka*. Tom 2. Warszawa: PIW, 1989. Print.
- JASIŃSKA-KANIA, Aleksandra. „Między rygoryzmem a permissywnością przemiany moralności w Polsce i w Europie”. *Wartości i zmiany. Przemiany postaw Polaków w jednoczącej się Europie*. Red. Aleksandra Jasińska-Kania. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2012, 105–130. Print.
- KILKEWICZ, Aleksander. „Akty mowy: klasyfikacja dychotomiczna.” *Media-Kultura-Komunikacja Społeczna* 5 (2009): 87–110. Print.
- KLEBANIUK, Jarosław. „Emocje moralne jako wyznacznik pomagania członkom grup o niższym statusie.” *Forum Oświatowe* 30(1) (2018): 119–135. <http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/download/591/392>. 26.12.2019.
- KRAJEWSKA, Anna. „Donosy w opiniach przedstawicieli organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości”. *Skarżypyty, donosiciele, sygnaliści?* Red. Jolanta Arcimowicz, Mariola Bieńko i Beata Łaciak. Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW, 2018, 165–188. http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-e4d9ad24-d09b-4b23-90f2-5dd38eba684d/c/UCS_2017_nr_20_art_1.pdf. 6.12.2019.
- KREDENS, Krzysztof. „Identyfikacja autorstwa anonimu: metodologia i aspekty praktyki sądowej w krajach anglosaskich.” *Iustitia Prawo karne* 1 (2016): 1–4. Print.
- KUŁACKA, Agnieszka. „Wypowiedzenia performatywne i konstatywne. Teoria aktów mowy.” *Akta Universitatis Wratislaviensis Kształcenie Językowe* 9 (19) (2011): 81–90. <http://kj.wuwr.pl/preview/276>. 27.12.2019.
- MARIANŃSKI, Janusz. „Postawy Polaków wobec norm moralności obywatelskiej i społecznej”. *Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne* 20(3) (2017): 9–22. http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-e4d9ad24-d09b-4b23-90f2-5dd38eba684d/c/UCS_2017_nr_20_art_1.pdf. 22.12.2019.
- MARUSZEWSKI, Tomasz i Elżbieta ŚMIGAŁA. *Emocje-Aleksytymia-Poznanie*. Poznań: Wydawnictwo Fundacji Humaniora, 1998. Print.
- MIERZWA, Ewa. „Prawny i społeczny obowiązek denuncjacji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa”. *Współdziałanie na rzecz społeczeństwa*. Red. Grzegorz Ignatowski. Łódź: Społeczna Akademia Nauki, 2019, 79–90. <http://piz.san.edu.pl/docs/sim90.pdf>. 9. 27.12.2019.
- MOŹDŻONEK, Marcin. „Zarys modelu (rzeczywistej) komunikacji międzyludzkiej w odniesieniu do (rzeczywistych) języków ludzkich i (rzeczywistej) kultury ludzkiej.” *Lingwistyka Stosowana* 17:2 (2016): 139–160. http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik-r2016-t-n17/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik-r2016-t-n17-s139-160/Lingwistyka_Stosowana_Applied_Linguistics_Angewandte_Linguistik-r2016-t-n17-s139-160.pdf. 20.12.2019.
- OLSZEWSKA, Magda. „Anonim jako ślad kryminalistyczny.” *Prawo i Prokuratura* 11–12, (2014): 129–152. Print.
- RYBICKI, Jan. „Pierwszy rzut oka na stylometryczną mapę literatury polskiej.” *Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja* nr 2 (146), 2014, 106–128. [http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r2014-t-n2_\(146\)/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r2014-t-n2_\(146\)-s106-128/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r2014-t-n2_\(146\)-s106-128.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r2014-t-n2_(146)/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r2014-t-n2_(146)-s106-128/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r2014-t-n2_(146)-s106-128.pdf). 30.12.2019.

- SEMIN, Gün. *The Linguistic Category Model*. 2011, 105–147. https://www.researchgate.net/profile/Guen_Semin/publication/282735633_The_Linguistic_Category_Model/links/581cd8ac08ae40da2cab3511/The-Linguistic-Category-Model.pdf?origin=profileFeaturedResearchPublicationItem. 19.12.2019.
- SIUDZIŃSKA, Natalia. *Formacje ekspresywne we współczesnym języku polskim (na przykładzie wybranych pospolitych nazw osobowych)*. Warszawa: BEL, Studio, 2016. Print.
- SHWEDER, Richard. „Nie jesteś chory, tylko się zakochałeś – emocja jako system interpretacji.” Red. Paul Ekman i Richard J. Davidson. *Natura emocji. Podstawowe zagadnienia*. Gdańsk: GWP, 1999, 36–47. Print.
- STACHOWIAK, Stanisław. „Źródła informacji o popełnionym przestępstwie w polskim postępowaniu karnym”. *Prokuratura i Prawo* 2, (2005): 28–38. Print.
- STEFAŃSKI, Ryszard. „Anonim jako źródło informacji o przestępstwie.” *Prokuratura i Prawo* 11–12, 2014, 5–13. <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2014/10/db8a07cfd5faea3839d4aa88e01fb5af.doc>. 30.12.2019.
- ŚRUBKA, Mirosław i Barbara WASZKIEWICZ. *Postępowanie sprawdzające i postępowanie w niezbędnym zakresie (art. 307 i 308 kpk). Materiały dydaktyczne 113*. Legionowo: Centrum Szkolenia Policji, 2014. <http://csp.edu.pl/download/6/16759/PostepowaniesprawdzajaceipostepowaniewniezbędnymzakresieMSrubkaBWaszkiewicznr113.pdf>. 18.12.2019.
- SEJM RP. *Kodeks karny*. Bielsko-Biała: Od.Nowa® Wydawnictwo, 2019. Print.
- WASIAK, Monika. „Profilowanie kryminalne i lingwistyka kryminalistyczne jako multidyscyplinarne metody typowania sprawców przestępstw.” *Security, Economy & Law*, nr 2/2016 (XI), 85–105. Print.
- WEINER, Bernard. *Emocje moralne, sprawiedliwość i motywacje społeczne*. Sopot: Smak Słowa, 2012. Print.
- WYRWAS, Katarzyna. *Skarga jako gatunek mowy*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002. Print.
- ZASKO-ZIELIŃSKA, Monika. *Listy pożegnalne. W poszukiwaniu lingwistycznych wyznaczników autentyczności tekstu*. Wrocław: Quaestio, 2013. Print.
- ŻYDEK-BEDNARCZUK, Urszula. *Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu*. Kraków: Universitas, 2005. Print.

ZITIERNACHWEIS:

- WITCZAK, Anna. „Emocje, czyli o poszukiwaniu językowych środków ekspresywności w listach anonimowych”, *Linguistische Treffen in Wrocław* 17, 2020 (I): 339–354. DOI: <https://doi.org/10.23817/lingtreff.17-28>